

İnsanın (bir yere/bir kişiye) ait olmak gibi bir *kusuru* var. Kendine ürettiği bir mecburiyet. Gerçekte belki yok böyle bir mecburiyeti, ancak aksi durumu o kadar geriyor ki, ait olmak adına her tür saçmalığa, kötülüğe katlanabiliyor.

Stanford Hapishane deneyi adında bir psikoloji deneyi vardır. Normal insanların işkencecilik *rütbesi* kazandığında, profesyonel işkenceciler gibi davranabildiğini iddia eder.

İnsanın birey halinde kötülük yapması nisbeten zor. İmkansız değilse de, kendi başına kalmış insanın, korkularından kurtulup *kötülük düşünmesi* daha zor.

Kötülük bir kimliğe *ait olmanın* basit ahlaki kriterlerden fazla önemsendiği topluluklarda ortaya çıkar. İnsanlar böyle bir topluluğa girdiklerinde, aidiyetlerini her şekilde göstermeye, anlatmaya meyyaldir. Topluluktan ayrılmak, onun yarattığı tüm dünya ve anlam çevresinden ayrılmak anlamına geldiğinden zordur. Birey toplulukta eridikçe, *kimliği* topluluğa ait hale gelir, kendi başına karar verme hassası zayıflar. *Hayır* demesi imkansızlaşır.

Tüm dünyası topluluğa aidiyet haline gelmiş birine her kötülüğü, topluluğun refahı/kurtuluşu bahanesiyle yaptırabilirsiniz. Yeryüzünde kaynaklar kısıtlı ve topluluklar da bu kaynaklar için mücadele ediyor. Bireyi zengin edecek, ömrünün sonuna kadar müreffeh yaşatacak miktarda kaynak, topluluk haline geldiğimizde yetmiyor ve topluluğun refahı gözetilmeye başlanıyor.

Topluluğu yönetenler için de böyle. Karar alma süreçleri daha soyutlaştığı için, maksat uğruna kötülük de dahil her yolu daha kolay kabullenebiliyorlar. Yaptıkları planların sadece plan olduğunu, ellerindeki haritanın yeterince detaylı olmadığını, amaçlarının hakikat olmadığını unutabiliyorlar. Topluluğunun şahsiyetinde mündemiç ve onun yayılması, kuvvetlenmesi için tüm cihazlarını, aklını, hayatını seferber etmiş insanlar görüyoruz. Ahlak, burada, topluluğun yaşaması ve güçlenmesi için ne gerekiyorsa, onu yapmak anlamına geliyor.

Sonra *Allah rızası* diye başlamış toplulukların, nasıl aynı Allah'a inanan insanları öldürdüğünü düşünüp duruyoruz.

Çözüm ne olabilir?

İnsanlara kötülük etmeleri gerekmeyen aidiyetler sunmak herhalde. İnsanlara topluluk şuuru verebilmek, iyilik peşinde topluluklar oluşturabilmek, onlara kendilerini iyilik için *feda edebileceklerini* anlatmak.

Bir yere ait olmamak, insanların kendi öz yalnızlıklarıyla tanışmalarına sebep olduğundan böyle öcü gibi görünüyormuş olabilir. Buna cevap vermek yerine, onlara bir kimlik sunup, ait olacakları bir topluluk oluşturmak gerek. *Kimsesizlerin kimsesi* belki de böyle bir anlamdadır. *Egosunu bulamamışların egosu*.

Bununla beraber *iyi topluluk* herkes için hedef ve buradaki *iyilik* toplulukların birbirine göre değişiyor. Vatandaşı olduğum devlet *iyi* mesela, bunu tartışmak istemiyorum ve vatandaşı olmadığım devlet *kötü*. Buradaki *iyilik* kriteri o sebeple hayli su götürür.

O sebeple bir noktada, toplulukların bu mücadelesine *evrimsel* bir bakış geliştirmek gerekir. *İyi* hayatta kalmayı beceren toplulukların vasfıdır ve ayakta kalmayı becerenler de *iyilerdir*. Buradaki *imtihan* da bu, önce iyi olmak için ayakta kalmayı mı, ayakta kalmak için iyi olmayı mı tercih edeceğiz?